Приложение на линейната алгебра в икономиката
Модел на Леонтиев

През тридесетте години на двадесети век руският икономист *Василий Василевич Леонтиев* (1905–1999, http://en.wikipedia.org/wiki/Wassily_Leontief) започва изследването на междуотрасловата структура на американската икономика. Той създава математическа теория за междуотраслов баланс, като описва връзките между икономическите отрасли чрез система линейни уравнения. Леонтиев изследва икономическия ръст и взаимоотношенията между развитите и развиващите се страни, създавайки модел на световната икономика. За теорията си е отличен с Нобеловата награда за икономика през 1973г. Моделът на Леонтиев продължава да се използва за моделиране на национални икономики по целия свят, а също и за моделиране на световната икономика като цяло.

Балансовият модел на Леонтиев се нарича модел "разходи-приходи" (на англ. input-output model) и се разглежда в два варианта – затворен и отворен в зависимост от това дали разглежданата икономика произвежда продукция за само за задоволяване на производствените си нужди или и за крайни потребители. Освен това моделът може да бъде статичен или динамичен.

Ще разгледаме статичния отворен и затворен модел.

1. Отворен модел на Леонтиев

Националната икономика, която разглежда Леонтиев, е разделена на n независими сектора (отрасли) S_i $(i = 1, 2, ..., n)$, всеки от които произвежда по един вид продукция P_i. Нека x_i е общото (брутното) количество продукция P_i (в натуралния модел, който ще разгледаме), произведено от отрасъла S_i за единица време, например една година. Тогава векторът-стълб $x = (x_1, x_2, ..., x_n)^T$ задава общата продукция на разглежданата икономика за единица време. В стойностния модел x_i е стойността на продукцията, произведена от сектора S_i.

Част от продукцията x_i се изразходва в процеса на производство (за производствени нужди на отрасъла P_i или на други отрасли), а останалата част остава като краен продукт, който трябва да задоволи нуждите на крайните потребители. Следователно можем да запишем

$$x_i = v_i + d_i, \qquad i = 1, 2, ..., n, \tag{1.1}$$

където v_i е количеството продукция, която се изразходва в производствения процес, а d_i е количеството крайна продукция (количеството необходимо за крайните потребители).

Ако означим $v = (v_1, v_2, ..., v_n)^T$, $d = (d_1, d_2, ..., d_n)^T$, равенството (1.1) има следния матричен запис

$$x = v + d.$$

Нека w_{ij} е количеството продукция P_i, изразходвано за производството на единица количество от продукцията P_j на отрасъла S_j. Тогава производствените разходи v_i са сума на количествата от продукцията P_i, необходими за производство на единица количество от продукциите на останалите отрасли на икономиката, т. е.

$$v_i = \sum_{j=1}^{n} w_{ij} = w_{i1} + w_{i2} + ... + w_{in}. \qquad (1.2)$$

Счита се, че за всяко $j = 1, 2, ..., n$ количествата w_{ij} са пропорционални на количеството на общата продукция x_j на отрасъла S_j. Следователно можем да запишем

$$w_{ij} = c_{ij} x_j. \qquad (1.3)$$

Константите c_{ij} се наричат *коефициенти на преките разходи* от продукцията P_i за производството на единица количество от продукцията P_j.

След заместване на (1.3) в (1.2) имаме

$$v_i = \sum_{j=1}^{n} c_{ij} x_j. \qquad (1.4)$$

А след заместване на (1.4) в (1.1) окончателно намираме

$$x_i = \sum_{j=1}^{n} c_{ij} x_j + d_i, \qquad i = 1, 2, ...n. \qquad (1.5)$$

Последната съвкупност от n на брой линейни уравнения за n на брой неизвестни x_i представлява математическо описание на отворения междуотраслов баланс на национална икономика и се нарича *математически модел на междуотрасловия баланс.*

Коефициентите c_{ij} образуват матрица, която означаваме с C, т. е. $C = (c_{ij})$. Матрицата C е квадратна матрица от n-ти ред и се нарича *матрица на преките разходи.* Уравненията (1.5) имат следния матричен запис

$$x = Cx + d \qquad (1.6)$$

или още

$$(E - C)x = d, \qquad (1.7)$$

където E е единичната матрица от n-ти ред.

Поставената задачата е следната: при известна матрица на преките разходи C и вектор на крайната продукция d да се намери векторът на общата продукция x.

От равенството (1.7) за x намираме

$$x = (E - C)^{-1} d, \tag{1.8}$$

където $(E - C)^{-1}$ е обратната матрица на матрицата $(E - C)$.

Пример 1.1. Нека разгледаме един пример, получен от стойностния модел на американската икономика, съставен от Леонтиев през 1947г. За улеснение 42та сектора, на които Леонтиев разделя тази икономика, са сведени само до 3 - *земеделие*, *промишленост* и *обслужващ сектор*. В Таблица 1 са дадени разходите на всеки сектор (в единица национална валута), необходими за производството на единица от собствената си продукция и за производството на единица от продукцията на всеки от останалите два сектора.

Сектор	*Земеделие*	*Промишленост*	*Обслужващ сектор*
Земеделие	0.245	0.102	0.051
Промишленост	0.099	0.291	0.279
Обслужващ сектор	0.433	0.372	0.011

Таблица 1

Нека количествата от продукцията на всеки сектор, необходими за крайния потребител да възлизат съответно на: 2.88 млрд. долара от земеделие, 31.45 млрд. долара от промишленост и 30.91 млрд. долара от обслужващия сектор.

Каква трябва да е стойността на общата продукция на всеки от трите сектора, за да бъде балансиран моделът?

Решение. Таблица 1 задава матрицата C на преките разходи, т. е.

$$C = \begin{pmatrix} 0.245 & 0.102 & 0.051 \\ 0.099 & 0.291 & 0.279 \\ 0.433 & 0.372 & 0.011 \end{pmatrix}. \tag{1.9}$$

А за вектора d имаме

$$d = \begin{pmatrix} 2.88 \\ 31.45 \\ 30.91 \end{pmatrix}. \tag{1.10}$$

За да намерим вектора x, съдържащ стойността на общата продукция, необходима за задоволяване на производствените нужди на икономиката C и нуждите на крайния потребител d, използваме (1.8). Първо пресмятаме

$$(E - C)^{-1} \approx \begin{pmatrix} 1.453 & 0.291 & 0.157 \\ 0.532 & 1.762 & 0.525 \\ 0.836 & 0.790 & 1.277 \end{pmatrix}. \tag{1.11}$$

Тогава

$$x = (E - C)^{-1} d \approx \begin{pmatrix} 18.21 \\ 73.17 \\ 66.75 \end{pmatrix}. \qquad (1.12)$$

И така за да бъде балансирана икономиката, земеделието трябва да произведе продукция на приблизителна стойност от 18.21 млрд. долара, промишлеността - ≈ 73.17 млрд. долара и обслужващия сектор - ≈ 66.75 млрд. долара.

2. Затворен модел на Леонтиев

Затвореният модел на Леонтиев, за разлика от отворения, разглежда икономика, чиито сектори произвеждат продукция само за задоволяване на производствените си нужди. В такъв случай не се произвежда продукция за крайни потребители, т. е. векторът d е нулев и от (1.6) получаваме

$$x_i = \sum_{j=1}^{n} c_{ij} x_j, \qquad i = 1, 2, ..., n. \qquad (2.1)$$

В матричен запис моделът има вида

$$x = Cx, \qquad (2.2)$$

откъдето следва

$$(E - C)x = o. \qquad (2.3)$$

Системата (2.1) представлява система от n на брой хомогенни линейни уравнения. Тъй като сумата от коефициентите c_{ij} във всеки стълб на матрицата C е равна на единица, то сумата от коефициентите във всеки стълб на матрицата $(E - C)$ е равна на нула и следователно рангът ѝ не е максимален ($\mathrm{rang}(E - C) < n$). В такъв случай $\det(E - C) = 0$. Следователно системата (2.1) е неопределена и има безброй много ненулеви решения.

Литература

[1] Erik Dietzenbacher, Michael L. Lahr, *Wassily Leontief and Input-Output Economics*, Cambridge University Press, 2004, ISBN-10: 0521832381.

[2] Wassily Leontief, *Input-Output Economics*, Second Edition, Oxford University Press, 1986, ISBN: 0195035275.